

Minister Klimatu i Środowiska

DOP-WŚ.050.64.2024.KW
3309711.13047436.10532939
Warszawa, 09-08-2024

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr K10INT3936 Pani poseł Anny Schmidt w sprawie zagrożeń związanych z rosnącą populacją wilków, przekazuję odpowiedzi na zadane pytania.

1. Czy Ministerstwo Klimatu i Środowiska monitoruje obecną populację wilków na terenie Polski? Jeśli tak, jakie są aktualne dane dotyczące ich liczebności?

Uprzejmie informuję, iż na podstawie art. 112 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, z późn. zm.), Główny Inspektor Ochrony Środowiska w ramach państwowego monitoringu środowiska prowadzi monitoring przyrodniczy różnorodności biologicznej i krajobrazowej. Monitoring ten polega na obserwacji i ocenie stanu oraz zachodzących zmian w składnikach różnorodności biologicznej i krajobrazowej, w tym typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, ze szczególnym uwzględnieniem typów siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym, a także na ocenie skuteczności stosowanych metod ochrony przyrody. Celem monitoringu jest również dostarczenie danych umożliwiających opracowanie raportów z art. 17 dyrektywy siedliskowej, przekazywanych co 6 lat Komisji Europejskiej o stanie ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu europejskim. W raportach tych ocenia się dla gatunków zasięg, populację, siedlisko gatunku oraz perspektywy ochrony. Wielkość populacji wilka podana w ostatnim raporcie przekazanym do Komisji Europejskiej, w 2019 r. wynosiła 1886 osobników. Następny raport zostanie przekazany do Komisji Europejskiej w 2025 r.

Ponadto warto wskazać, że Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska przekazuje do Głównego Urzędu Statystycznego raz w roku dane dotyczące liczebności wybranych gatunków zwierząt chronionych (8 gatunków zwierząt) - żubra, wilka, rysia, niedźwiedzia brunatnego, bobra europejskiego, kozicy, cietrzewia, głuszca zgodnie z wydawanym corocznie na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 773) rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej. Dane na temat liczebności ww. zwierząt w poszczególnych województwach pochodzą od regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, ale też pozyskiwane były z parków narodowych. Regionalne dyrekcje ochrony środowiska z kolei dane czerpały z różnych źródeł np. jednostek Lasów Państwowych, inwentaryzacji z poprzednich lat, danych literaturowych, czy w oparciu o własne oceny lub z innych źródeł. Co prawda dane te nie są poparte pracami terenowymi wykonywanymi według jednej metodyki, są jednak zbierane cyklicznie raz do roku z tych samych źródeł. Mimo więc, że są one szacunkowe, to pokazują pewne trendy populacyjne. Zgodnie z danymi opublikowanymi przez Główny Urząd Statystyczny w Roczniku Statystycznym Ochrona Środowiska 2023, w 2022 r. w Polsce było 4328 osobników wilków.

2. Jakie działania podjęło Ministerstwo w celu ochrony zwierząt domowych i hodowlanych przed atakami wilków?

Faktem jest, iż populacja wilka od czasu objęcia ścisłą ochroną gatunkową systematycznie wzrasta, podobnie powiększył się zasięg jego występowania. Należy pamiętać, że objęcie ochroną wilka zarówno na poziomie całego kraju, jak i konsekwencja ochrony na poziomie Unii Europejskiej – w Polsce od 2004 r., ukierunkowane było właśnie m.in. na ten cel, tj. na

zwiększenie liczebności i zasięgu gatunku. Sukces z przyrodniczego punktu widzenia sprawia jednocześnie, że w ostatnim czasie wzrasta liczba doniesień na temat sytuacji konfliktowych z udziałem wilka. Gatunek zwiększa swoją liczebność i zasięg, przez co coraz częściej dochodzi do bezpośredniej styczności wilków z ludźmi, również na terenach, na których od dawna nie był widywany. Sprawy te stają się często głośne medialnie, choć nie zawsze rozgłos ten jest adekwatny do stopnia zagrożenia. Negatywne emocje są dodatkowo podsycane na portalach społecznościowych oraz w mediach.

Należy wyraźnie podkreślić, iż pomimo, że wilk objęty jest ścisłą ochroną gatunkową, obowiązujące obecnie przepisy prawa przewidują możliwość podjęcia działań przeciwdziałających zagrożeniu powodowanemu przez ten gatunek. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 ze zm.) możliwe jest uzyskanie zezwolenia na odstępstwo od zakazów wobec osobników tego gatunku, w celu wyeliminowania powodowanego zagrożenia – np. na umyślne płoszenie, umyślne przemieszczanie z miejsc regularnego przebywania w inne miejsce czy zabijanie. Zezwolenia wydawane są przez właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska (w zakresie umyślnego płoszenia i przemieszczania), Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (w zakresie umyślnego zabijania) oraz Ministra Klimatu i Środowiska (w przypadku, gdy czynności mają być wykonane na terenie parku narodowego). Zezwolenia takie mogą być wydawane w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, jeżeli wnioskowane działania nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony gatunku chronionego oraz przy spełnieniu jednej z przesłanek indywidualnych, jak na przykład dotyczące interesu zdrowia lub bezpieczeństwa powszechnego. W przypadku, gdy zagrożenie jest udokumentowane, oraz gdy spełnione są wszystkie przesłanki niezbędne do wydania zezwolenia, nie ma przeciwwskazań, aby zezwolenie takie uzyskać. Niemniej jednak należy zaznaczyć, że ewentualne zezwolenia wydawane są wyłącznie na wniosek podmiotu zainteresowanego uzyskaniem stosownego odstępstwa. Każdy przypadek rozpatrywany jest indywidualnie i podlega wszechstronnej ocenie tak, by eliminowane były jedynie osobniki stwarzające rzeczywiste zagrożenie. Z uwagi na priorytetowe traktowanie bezpieczeństwa powszechnego, sprawy takie są rozpatrywane bez zbędnej zwłoki.

Ponadto służby ochrony przyrody podejmują szereg działań mających na celu ochronę mienia, w tym także zwierząt domowych i hodowlanych przed atakami wilków. Możliwe jest uzyskanie fachowej pomocy, dotyczącej sposobów zabezpieczania mienia przed szkodami wyrządzonymi przez wilki, jak również finansowego wsparcia dla tych przedsięwzięć. Finansowe wsparcie (nazwane w ustawie o ochronie przyrody - współdziałaniem) realizowane jest na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych pomiędzy regionalnym dyrektorem ochrony środowiska lub dyrektorem parku narodowego a osobą zainteresowaną uzyskaniem takiej pomocy. Współdziałanie to może obejmować budowę urządzeń lub wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom. Współpraca może polegać na finansowaniu ww. działań z budżetu właściwego miejscowo dyrektora parku narodowego lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Środki na finansowanie działań prewencyjnych często są pozyskiwane przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska z wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Warto także zwrócić uwagę, iż na stronie internetowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska znajduje się informacja kierowana specjalnie do samorządów, w której przekazano zestaw podstawowych informacji, które pomogą zapobiegać incydentom z udziałem wilka lub odpowiednio na nie reagować.

Dodatkowo regionalne dyrekcje ochrony środowiska prowadzą działania informacyjne w zakresie ekologii i behawioru wilka, sposobów zachowania się w sytuacjach niebezpiecznych, czy wreszcie składania wniosków o odstraszenie lub eliminację osobników zagrażających życiu lub zdrowiu, czy też mieniu. Regionalni dyrektorzy ochrony środowiska wystosowali pisma do wszystkich gmin, w których zamieszczono informacje o:

- potencjalnych sytuacjach niebezpiecznych z udziałem wilka, które mogą mieć miejsce,
- „Procedurze postępowania w sytuacjach konfliktowych człowiek-wilk”, która może być pomocna przy ocenie sytuacji i podjęciu właściwych działań przez gminy,
- kompetencjach organów ochrony przyrody w zakresie wydawania zezwoleń na czynności zakazane w stosunku do zwierząt objętych ochroną ścisłą, w tym wilka.

3. Czy Ministerstwo rozważa możliwość złagodzenia przepisów dotyczących ochrony wilka, aby umożliwić kontrolowany odstrzał w sytuacjach, gdzie liczebność tych drapieżników stanowi zagrożenie?

Uprzejmie informuję, że Ministerstwo Klimatu i Środowiska nie rozważa możliwości złagodzenia przepisów dotyczących ochrony wilka. Wilk podlega ochronie ścisłej na terenie całego kraju od 1998 r. (aktualnie na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt).

Wilk został wymieniony w załączniku II Konwencji z dnia 19 września 1979 r. o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk (tzw. Konwencji Berneńskiej), jako gatunek zwierzęcia ściśle chronionego. Polska podczas ratyfikacji Konwencji Berneńskiej zgłosiła w trybie art. 22 tej konwencji zastrzeżenie co do przedmiotowego gatunku, zgodnie z którym może on zostać objęty w Polsce statusem ochrony innym niż przewidziany w konwencji. Zatem w świetle Konwencji Berneńskiej wilk może zostać objęty w Polsce ochroną gatunkową częściową.

Ponadto polska populacja wilka jest wymieniona w załączniku II (jako gatunek zwierzęcia będącego przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, którego ochrona wymaga wyznaczenia specjalnych obszarów ochrony) i załączniku V (jako gatunek zwierzęcia będącego przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, którego pozyskanie ze stanu dzikiego i eksploatacja może podlegać działaniom) dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. Dyrektywy Siedliskowej). Zatem teoretycznie w świetle Dyrektywy Siedliskowej wilk może być w Polsce objęty częściową ochroną gatunkową. Należy jednak pamiętać, że wilk w myśl tej dyrektywy jest gatunkiem o znaczeniu priorytetowym, w odniesieniu do ochrony którego Unia Europejska ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości jego naturalnego zasięgu mieszczącego się w obrębie terytorium Państw Członkowskich.

Wydawać by się mogło, że konsekwencją obniżenia reżimu ochrony wilka byłoby zwiększenie liczby wydawanych decyzji derogacyjnych, gdyż do gatunków objętych ochroną częściową istnieje możliwość zastosowania dodatkowej przesłanki indywidualnej – tj. słusznego interesu strony. Należy jednak mieć na uwadze fakt, iż odstępstwa od zakazów w stosunku do zwierząt objętych ochroną gatunkową częściową wydawane są przez właściwych miejscowo regionalnych dyrektorów ochrony środowiska. Zatem trudno w tym przypadku byłoby utrzymać jednolite podejście odnośnie zarządzania populacją wilka w Polsce. Ze względu na ogromne wymagania przestrzenne dużych drapieżników, powierzchnie nawet największych lasów w Polsce są zbyt małe, by stanowić ostoję niezależnej, żywotnej, zróżnicowanej genetycznie populacji wilka. Dlatego populacje dużych drapieżników jak wilk są w Polsce zbiorem niewielkich lokalnych populacji (tzw. subpopulacji) zasiedlających poszczególne kompleksy leśne, połączonych w całość poprzez korytarze ekologiczne. Przetrawanie takich gatunków zależy od sprawnej wymiany osobników (i genów) pomiędzy poszczególnymi subpopulacjami. Należy więc zauważyć, że nieskoordynowane działania na tak małych obszarach jak województwa wiązałyby się ze sporym ryzykiem dla osiągnięcia celu ochrony tego gatunku. Regionalni dyrektorzy ochrony środowiska, aby uniknąć negatywnego wpływu na stan populacji wilka (wymóg Dyrektywy Siedliskowej) przed wydaniem decyzji każdorazowo musieliby analizować sytuację na terenie innych województw, co wydłużałoby i komplikowałoby procedurę.

Wbrew powszechnemu przekonaniu, tam gdzie poluje się na wilki, poziom szkód w inwentarzu nie spada, a może nawet wzrastać. Ogromna większość wilków żyje w grupach rodzinnych, odstrzały powodują zaburzenia struktury socjalnej grupy rodzinnej, która opiera się na bliskim pokrewieństwie osobników (grupa składa się najczęściej z pary rodzicielskiej i jej potomstwa), warunkującej współpracę w grupie i dzielenie się pokarmem. Powstałe w wyniku odstrzału niewielkie, niedoświadczone grupy lub młode, osieroczone wilki pozbawione wsparcia rodziców nie mają jeszcze umiejętności polowania na największą i trudną zdobycz (jelenie, łosie i dziki), dlatego chętniej polują na mniejsze ofiary, np. sarny. Łatwiejszą zdobyczą są dla nich też zwierzęta gospodarskie, co może powodować wzrost szkód w inwentarzu.

Należy również zauważyć, że najlepszym sposobem na zapobieganie stratom w zwierzętach gospodarczych jest stosowanie różnorodnych metod ochrony inwentarza. Jak wskazują badania naukowe, w całym zasięgu występowania wilka dochodzi do ataków na zwierzęta gospodarskie, a poziom szkód nie zależy ani od statusu ochronnego wilka, ani od tego czy wilki są w danym kraju gatunkiem łownym, lecz od stopnia zabezpieczenia stad przez hodowców.

4. Czy istnieje program odszkodowań dla rolników i hodowców, którzy ponieśli straty w wyniku ataków wilków? Jeśli tak, jakie są jego warunki i jak można ubiegać się o odszkodowanie?

Zgodnie z art. 126 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Skarb Państwa odpowiada za szkody wyrządzone przez wilki. Odpowiedzialność ta nie obejmuje utraconych korzyści. Oględzin i szacowania szkód, a także ustalania wysokości odszkodowania i jego wypłaty dokonuje regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na terenie parku narodowego – dyrektor tego parku. Tryb postępowania przy szacowaniu szkód wyrządzonych przez wilki, sposób wypłaty odszkodowań za szkody, wzory dokumentów dotyczących szacowania szkód i wyliczania odszkodowań za szkody oraz terminy zgłoszenia i szacowania szkody, określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lutego 2018 r. w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową (Dz.U. poz. 645). Poszkodowany po stwierdzeniu szkody dokonuje niezwłocznie jej zgłoszenia przez złożenie wniosku o odszkodowanie za szkodę. Właściwy organ dokonuje oględzin szkody w obecności poszkodowanego, niezwłocznie po otrzymaniu wniosku, jednak nie później niż w terminie 30 dni od dnia otrzymania kompletnego wniosku. Dokonując oględzin szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt, ustala się: gatunek zwierzęcia, które spowodowało szkodę, rodzaj i rozmiar szkody, rodzaj zabezpieczeń zastosowanych przed atakiem drapieżników, czas wyrządzenia szkody, sposób nadzoru nad zwierzętami gospodarskimi w okresie od zachodu do wschodu słońca.

Z wyrazami szacunku

Z up. Ministra

Mikołaj Dorożala
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

Do wiadomości:
Departament Spraw Parlamentarnych w KPRM

